द्रव्यं न गृह्णीयात्तन्नाशस्त्वयशस्करः। गृहीतं पालयेद्यत्नात् सकृद्याचितमर्पयेदिति" न्यासग्रहणमुपलक्षणम्। तेन फलरक्षणादिकं निः(नि)क्षेपादित्रयसाधारणमिति मन्तव्यम्। दैवराजोपघाते ग्राहकस्य न दोष इत्याह बृहस्पतिः "दैवराजोपघातेन यदि तन्नाशमाप्नुयात्। ग्रहीतृद्रव्यसहितं न तद्दोषोऽत्र विद्यत" इति। ग्रहीतुरिति शेषः उपेक्षादिद्रव्यदोषाभावादिति भावः। ग्रहीतृद्रव्यसहितमित्युपेक्षाभावनिश्चयायोक्तम्। तेन कथञ्चिन्निः(नि)क्षिप्तमात्रस्य विनाशे प्रमाणान्तरादुपेक्षाभावे निश्चिते ग्रहीतुर्दोषो न विद्यते इति मन्तव्यम्। दैवराजग्रहणमसमाधेयनिमित्तोपलक्षणार्थम्। अतएव कात्यायनः "राजदैविकचौरैर्वा निः(नि)क्षिप्तं यत्र नाशितम्। ग्रहीतुः सह भाण्डेन दातुर्नष्टन्तदुच्यते" इति। भाण्डेन अर्थेन। नारदोऽपि "ग्रहीतुः सह योऽर्थेन नष्ट एव स दायिनः। दैवराजकृते तद्वन्न चेत्तज्जिह्मकारितमिति" तद्वदितिपदेनैकमुपमेयमन्यदुपमानमित्यवगम्यते। तेनैवं योजना ग्रहीतुरर्थेन सह यो नष्टः स दायिन एव एवन्दैवराजकृते यो नष्टः सोऽपि दायिन एव नष्ट इति दैवग्रहणन्तस्करोपलक्षणम्। अतएव याज्ञवल्क्यः "न दाप्योपहतन्तन्तु राजदैविकतस्करैरिति" दैविकपदस्यार्थो विवृतो मनुना "चौरैर्हृतञ्जलेनोढमग्निना दग्धमेव वा। न दद्याद्यदि तस्मात्स्वं न संहरति किञ्चनेति"। यदि तस्मान्निः(नि)क्षेपादल्पमपि धनन्न संहरति न गृह्णाति तर्हि न दद्यादित्यर्थः। तथा च स एव "समुद्रे नाप्नुयात्किञ्चिद्यदि तस्मान्न संहरेदिति" क्वचित् केनचिद्धेतुना नष्टमपि ग्रहीता मूल्यद्वारेण न दाप्य इत्याह कात्यायनः "ज्ञात्वा द्रव्यवियोगन्तु दाता यत्र विनिः(नि)क्षिपेत्। सर्वोपायविनाशेऽपि ग्रहीता नैव दाप्यते" इति। निः(नि)क्षेपग्रहीतारं प्रत्याह कात्यायनः। "निः(नि)क्षिप्तं यस्य यत्किञ्चित् तत्प्रयत्नेन पालयेत्। दैवराजकृतादन्यो विनाशस्तस्य कीर्त्त्यते" इति। यस्य पार्श्वे यत् स्थापितन्तत्तेनावहितेन रक्षणीयम्। यतो दैवराजकृतादन्यो विनाशस्तस्य ग्राहकस्य दोषेण कृतत्वेन कीर्त्त्यते इत्यर्थः। न केवलन्दुष्कीर्त्तिरेव तस्य किन्तु विनाशे जाते वस्तुगत्या दोषो वह्न्यर्थहानिश्चेत्याह स एव "यस्य दोषेण यत्किञ्चिद्विनश्येत ह्रियेत वा। तद्द्रव्यं तोदयन्दाप्यो दैवराजकृताद्विनेति"। दोषः उपेक्षादिलक्षणः। बृहस्पतिरपि "भेदेनोपेक्षया न्यासं ग्रहीता यदि नाशयेत्। याच्यमानो न दद्याद्वा दाप्यन्तत्सोदयम्भवेदिति" कात्यायनोऽपि "न्यासादिकं परद्रव्यं प्रभक्षितमुपेक्षितम्। अज्ञाननाशितञ्चैव येन दाप्यः स एव तदिति" अत्र विशेषमाहतुर्व्यासकात्यायनौ "भक्षिते सोदयन्दाप्यः समन्दाप्य उपेक्षिते। किञ्चिदूनं प्रदाप्यः स्याद्द्रव्यमज्ञाननाशितमिति" किञ्चिदूनञ्चतुर्थांशन्यूनमिति मिताक्षरायाम्। याचनानन्तरमदत्तस्य पश्चाद्दैवराजकृतेऽपि विनाशे तन्मूलमात्रं दातव्यमित्याह व्यासः "याचनानन्तरं नाशे दैवराजकृतेऽपि सः। ग्रहीता प्रतिदाप्यः स्यान्मूलमात्रन्न संशयः" इति। प्रत्यर्पणविलम्बमात्रापराधे सवृद्धिकदानस्यान्याय्यत्वात्। राज्ञे च तत्समो दण्डो देय इत्याह नारदः "याच्यमानस्तु यो दातुर्निः(नि)क्षेपन्न प्रयच्छति। दण्ड्यः स राज्ञो भवति नष्टे दाप्यश्च तत्सममिति" नष्टे दैवतो राजतो वेति शेषः। याज्ञवल्क्योऽपि "भ्रंशश्चेन्मार्गितेऽदत्ते दाप्यो दण्डञ्च तत्सममिति"। मार्गिते याचितेऽदत्ते सति यदि भ्रंशो दैवराजकृतो नाशो भवति तथापि तद्द्रव्यं मूल्यपरिकल्पनेन। "धनिने ग्राहको दाप्यो दण्डो राज्ञे च तत्समम्"। तत्समं दण्डमित्यर्थः। यः पुनःस्थापकाननुज्ञया निः(नि)क्षेपमुपभुङ्क्ते तस्य दण्डमाह नारदः "यत्रार्थं साधयेत्तेन निः(नि)क्षेपे त्वननुज्ञया। तत्रापि दण्ड्यः स भवेत्तञ्च सोदयमावहेदिति" दण्डश्च साधितद्रव्यानुसारेण। याज्ञवल्क्योऽपि "आजीवन् स्वेच्छया दण्ड्यो दाप्यस्तञ्चापि सोदयमिति" आजीवन् भोगवृद्ध्यर्थप्रयोगादिना उपजीवन् स्वेच्छया स्वाम्यननुज्ञया। वृद्धिप्रमाणमाह कात्यायनः। "निः(नि)क्षेपं वृद्धिशेषञ्च क्रयविक्रयमेव च। याच्यमानं न चेद्दद्याद्वर्द्धते पञ्चकं शतमिति"। निः(नि)क्षेपहर्त्तारमत्याह विष्णुः "निः(नि)क्षेपापहारी वृद्धिसहितन्धनं धनिकस्य दाप्यः"। अस्य दण्डमाह मनुः "निः(नि)क्षेपस्यापहर्त्तारं तत्समन्दापयेद्दमम्। तथोपनिधिहर्त्तारमविशेषेण पार्थिवः" निः(नि)क्षेपापह्नवे कर्त्तव्यमाह व्यासः "निः(नि)क्षेपन्निह्नुते यस्तु नरो बन्धुबलान्वितः। साक्षिभिर्वाथ द्रव्येण विभाव्य प्रतिदाप्यते" दण्डमाह बृहस्पतिः "गृहीत्वापह्नुते यत्र साक्षिभिः शपथेन वा। विभाव्य दापयेद्राजा तत्समं विनयन्तथेति" विनयं दण्डम्। ससाक्षिकनिः(नि)क्षेपादौ स्थापकस्या-